

Arvet ej förspill

I SAMBAND MED DET nu i församlingarna alltmer intensiva handboksarbetet diskuteras bland mycket annat också gudstjänstens botmoment. Väl medvetna om att boten är något mer än ett enskilt moment i gudstjänsten, väljer vi att här behandla främst denna aspekt. Saken har aktualiserats i SPT:s spalter det gångna året genom artiklar, recensioner och brev om beredelsens plats och utformning i (hög)mässan, och det är viktigt att perspektivet får en allsidig belysning. Frågan är naturligtvis inte endast eller ens främst en rent liturgisk fråga, utan berör sådant för teologin grundläggande som uppenbarelsen, synen på människan och hennes förhållande till Gud, liksom synen på frälsningen. Hur denna del av gudstjänsten, inte minst i en till namnet evangelisk-luthersk kyrka, gestaltas är alltså ingen liten sak, något man kan göra lite som man vill med.

Hos många av dagens reformivrare möter man närmast tvångstankar om arv, tradition och beaktelse som ett slags för utvecklingen hindrande tvångströjor. Detta bygger väl i sin tur på den självsäkra önskan om att varje generation, särskilt ens egen, själv skall få bestämma allt, formulera allt på nytt etc. En sådan hållning måste

beskrivas som ett slags teologisk hybris, mot vilken just arv och tradition i alla tider har varit ett värn.

Att utgå från en bestämd tradition, sin kyrkas arv och bekännelse, är emellertid inte detsamma som att avvisa all utveckling eller alla förändringar, eller att där tro sig ha svaret på alla frågor och utmaningar. Därför är det också helt rimligt att idag diskutera frågan om botmomentet i gudstjänsten, helt enkelt därför att den pastorala situationen har förändrats. Medan kyrkokristna tidigare kommunicerade en gång var sjätte eller var åttonde vecka (många kanske ännu mer sällan), finns idag i många församlingar möjlighet till kommunion både två, tre och kanske fyra gånger per vecka. En sådan utveckling måste naturligtvis påverka de liturgiska ordningarna och sättet att fira gudstjänst. Men arbetet med och det teologiska samtalet om liturgin kan inte ske förutsättningslöst, utan måste föras utifrån Svenska kyrkans arv och tradition.

SPT har tidigare på ledarplats påpekat vikten av att det pågående handboksarbetet bedrivs med den insikten för ögonen att nya kyrkliga böcker enligt Kyrkoordningen skall uttrycka Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära; det som alltså gestaltar hennes tro och liv. När vår kyrka traditionellt förhållit sig till sin bekännelse har det alltså varit så att beaktelsen format praxis, inte tvärtom. När det gäller just botmomentet, är det viktigt att se hur detta som det traditionellt har uttryckts och gestaltats i Svenska kyrkan, har speglats och utgått från för evangelisk- luthersk teologi avgörande frågeställningar. Låt oss helt kort beröra hur!

Reformationen var, om vi bortser från dess politiska implikationer, i allt väsentligt en Jesusrörelse. När, som man menade, så mycket annat hade fått prägla senmedeltidens fromhetsliv ville man nu sätta Jesus »allena» i centrum. Detta skedde naturligtvis mot bakgrund av den reformatoriska upptäckten av den Kristi rättfärdighet som inte kan förtjänas utan endast kan mottas genom tron. Att synen på rättfärdiggörelsen, och därmed frälsningen, fick ett sådant genomslag i den evangeliska teologin handlade också om synen på människan och synen på hennes relation till Gud.

Det har ibland hetat att evangelisk teologi har en mörk människosyn, i alla fall en klart negativ uppfattning om den fallna människans tillstånd. Mörk och mörk – ingen kan dock påstå att denna den fallna människans situation sådan den förstås och utläggs i evangelisk tradition är vare sig ljus eller positiv. Men lika omfattande som människans syndafördärv tänkes vara, lika omfattande är den som gåva givna rättfärdigheten. Det är detta som uttrycks i satsen *simul justus et peccator*, på en gång rättfärdig och syndare. Det är emellertid aldrig fråga om att en kristen är bara till hälften syndare och till den andra hälften rättfärdig, utan hon är både och, fullt ut.

Denna bakgrund kan svårligen avvisas så länge man vill stå på en evangelisk grund, där förkunnelsen om och utdelandet av syndernas förlåtelse är något oerhört viktigt. Detta perspektiv är så framträdande, att den evangeliska gudstjänsten, liksom förkunnelsen i sin helhet kan sägas

vara en gestaltning och utläggning av just syndernas förlåtelse.

Därför är det när det gäller boten väsentligt att i den nuvarande liturgiska smältdegeln göra noggrann skillnad mellan dem som i kontakt med vital tradition söker teologiskt och pastoralt hållbara nya ordningar för dagens mässfirande, och dem som utifrån helt andra utgångspunkter än den evangeliska helt enkelt vill ta bort talet om människans nödsituation inför Gud och vad som krävs för att den skall kunna bli positiv igen.

Grundläggande för en evangelisk-luthersk kyrkas syn på boten, som också måste få komma fram i hennes gudstjänstordningar, är människans totala behov av förlåtelse, och att Jesus allena har utverkat denna möjlighet. Hur anständig, miljömedveten och solidarisk man än tror sig vara hjälper det föga inför mötet med Guds omutliga helighet, som av varje människa begär en rättfärdighet lik hans egen (Matt. 5:48).

Om denna insikt upplevs så förlegad och problematisk att den inte bör gestaltas på något sätt i kyrkans huvudgudstjänst, högmässans liturgi, då har utvecklingen inte bara skenat så långt åt sidan att den knappast har något med en evangelisk tradition att göra längre. Den har då också förlorat en av reformationens stora teologiska och pastorala landvinningar: att mötet med Gud nödvändigt innebär ett fokus både på omvändelse och botfärdighet och på den självklara närheten till förlåtelse och upprättelse.